

Memo: keskkonnatasude eesmärk ja põhimõtted 2016+

Keskkonna- ja ressursitasusid makstakse taastumatute loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise eest.

Seda selleks, et:

- **tagada taastumatu ressursi kasutamise õiglane hind** – kasutatakse riigile s.t kõigile maksumaksjale kuuluvat vara. Muu hulgas võetakse järgmistelt põlvkondadelt võimalus sellelt maavaralt tulu teenida;
- **vähendada reostust** - suunata saastajaid investeerima puhtamasse tehnoloogiasse või puhastusseadmetesse, et ära hoida/vähendada kahju inimtervisele ja elurikkusele; „**saastades vähem, ka maksad vähem**“;
- **maavarasid kasutatakse säästlikumalt** - suunata ettevõtteid taastumatut loodusvara säästlikumalt tarbima - „**kui kasutad efektiivsemalt, siis kulub vähem toorainet ehk tuleb vähem maksta**“;
- kompenseerida kahju, mida kaevandamistegevus tekitab inimestele (nt kaevandamisest põhjustatud müra; tolmust, vibratsioonist tekitatud tervisekahju heastamine või kaevandamisega seotud ebamugavuse talumine) või loodusele – 2012. laekus kohalikele omavalitsustele 20 miljonit eurot.
- üldine põhimõte, et Eestis maksustatakse saastamise ning taastumatute ressursside kasutamist, et riigi ootused oleks selles vallas toimetajatele selged ja ühesed.

Keskkonnaministeeriumi ettepanek keskkonnatasude kasvuks alates 2016. aastast on 3-6 protsenti. See aitab saavutada keskkonnaeesmärke – vähendada saastamist ja kasutada taastumatut loodusvara efektiivsemalt, kuid arvestab ka Ida-Virumaal töökohtade hoidmise ning loodusvara kasutava tööstuse vajadustega.

Kuidas keskkonnatasud kujunevad:

- Ressursitasu poleks tarvis kehtestada, kui põlevkivi hind kujuneks turul tavapäraste ostumüügi tehingutena;
- Tegemist on kokkuleppelise suurusega, mis Eestis on kujunenud alates 1991. aastast. See on hind, millega me väärtustame oma taastumatut maavara;
- Määrusega on keskkonnatasud kehtestatud kuni 2015. aasta lõpuni ning seetõttu on vajalik paika panna uued tasumäärad.
- **Uue perioodi keskkonnatasude suuruste** kujundamisel on ministeerium arvesse võtnud üle 40 tehtud uuringu või seire tulemusel. Nendest ükski pole täielikult üle kantav Vabariigi Valitsuse määrusesse või keskkonnatasude seaduse muutmise eelnõusse, aga kõik sisaldavad olulisi alusandmeid, millest eelnõu koostamisel lähtuda.
- Keskkonnatasud on keskkonnavaldkonna eesmärkide saavutamist toetavad instrumendid, mistõttu paljud olulised analüüsid keskkonnamuutuse ja vajalike tegevustega seoses on tehtud spetsiifilise probleemi lahendamiseks. Muidugi on alati võimalik tellida veel täiendavaid analüüse, kuid oleme Keskkonnaministeeriumis veendunud, et vajalik alusmaterjal on olemas. Põhjaliku ja detailse eeltöö peatamine täiendavate uuringute ja analüüside tegemiseks ei ole vajalik ning tooks kaasa keskkonnatasude külmutamise ettenägemata pikaks ajaks.

Mh viidi läbi järgmised uuringud:

- „**Keskkonnatasude mõjuanalüüs**“, Säästva Eesti Instituut (SEI), 2013, kus tehti põhjalik ülevaade senistest keskkonnatasudest ja keskkonnakasutuse muutusest, samuti hinnati mõju majanduse ja ettevõtete konkurentsivõimele;
- „**Keskkonnatasude seaduse muutmise seaduse mõju analüüs**“, Poliitikauuringute keskus Praxis, 2014, kus analüüsiti alternatiivsete tasumäärade muutmise stsenaariumite mõju kõige olulisemalt mõjutatud valdkondadele (ehitusmaavarade kaevandamine, soojusmajandus, veemajandus, põlevkivitööstus);
- **Analüüs SEI Tallinna pakutud tasumäärade rakendamise mõjust koosmõjus nafta barreli ja CO2 hinna muutumisega, Ernst&Young, 2014;**
- Lisaks on ministeerium tellinud analüüsid põlevkivitööstusest mõjutatud **põhjaveekogumite seisundite hindamiseks ning välisõhu saasteainete olulisuse järgi grupeerimiseks ja asukohakoeffitsientide kehtestamiseks** piirkondades, kus summaarne heide on kõrge.
- Keskkonnaministeerium on tasude väljatöötamisel kaasanud aruteludesse kõik osapooled. Kuna erinevate huvigruppide huvid on äärmiselt erinevad, ei ole ühelgi osapoolel võimalik eeldada, et kaasamise tulemusel ühe huvigrupi seiskoht 100-protsendilisel ettepanekuks formuleerub. Nagu eespool viidatud, on Keskkonnaministeeriumi ülesanne leida väga erinevate ettepanekute vahel selline tasakaal, mille tulemusel võidaks nii kohalike inimeste elukeskkond ja tervis, loodus kui tööstus. Järgmiseks kümneks aastaks keskkonnatasude muutuse paika panek selliselt, et muutus jääb vahemikku 3-6 protsenti aastas arvestab kõige sellega.

Põlevkivitööstuse keskkonnamõju:

- kõigist Eestis tekkivatest jäätmetest moodustavad põlevkivitööstuse jäätmed 80 protsenti;
- Eesti ohtlike jäätmete tekkest üle 90 protsendi moodustavad põlevkivitööstuse jäätmed;
- 2013. aastal tekkis põlevkivitööstuses poolkoksi 1,2 miljonit tonni, tuhka 8,8 miljonit tonni ja aherainet 7,7 miljonit tonni;
- põlevkivitööstuse vee erikasutus moodustab üle 90 protsendi kogu Eesti põhja- ja pinnaveekasutusest;
- õhku heidetakse suures koguses vääveldioksiidi (SO₂) ja lämmastikoksiidi (NO_x), mis on inimestele mürgised ja keskkonda sattudes kahjulikud;
- põlevkivitööstusest tingitud koormuse tõttu on halvas seisundis juba kolm põhjaveekogumit kogupindalaga 3267 km²;
- Tasude külmutamine tähendaks, et aastal 2025. on tonn põlevkivi sama hinnaga, mis täna - 1,53 eurot, samuti külmutuksid tasud, mida heitmeterohke tööstus peab tasuma saastamise eest;
- Keskkonnaministeeriumi ettepanekul kasvaksid põlevkiviõli tootmisel 1 tonni põlevkivi kasutamise seotud keskkonnatasud ligi 7 senti aastas. Toodangu lõpphinnast moodustab see 0,1 protsenti;
- viimase kümne aasta (2004-2013) keskmine inflatsioon oli 4,31 protsenti. Ehk siis tavalise eestlase jaoks tõusid hinnad keskmiselt igal aastal üle nelja protsendi. Suurtööstus eeldab aga, et nende jaoks oleks hinnatõus kümme aastat järjest 0 protsenti.
- Nõustume, et keskkonnatasude ressursitasu võib vajada lähiajal ülevaatamist. Seetõttu on ministeeriumi esitatavas eelnõus ettepanek, mille järgi valitsus töötaks järgmise tasudeperioodi jooksul välja toote hinnaga arvestava ressursitasu arvestamise mudeli. Saastetasu suuruse sidumist toote maailmaturu hinnaga me õigeks ei pea, kuivõrd negatiivse keskkonnamõju suurus ja selle talumiskohustus kohalikele elanikele ei sõltu toote maailmaturu hinnast.

- **Keskkonnaministeriumi ettepanek on: tõsta põlevkivi kaevandamisõiguse tasu aastani 2020 3 protsenti aastas ning pärast seda 5 protsenti aastas. Kõigi põlevkivi puudutavate tasude kogumõju jääb 5 protsendi piiridesse.**

Välisõhu saaste

- Välisõhuga seotud probleemi hindavad ka Ida-Virumaa enda elanikud üheks kõige teravamaks keskkonnaprobleemiks. Välisõhu saastetasud peavad andma selge signaali, mis saasteaineid tulevikus peaks vähem õhku heitma, et sellega arvestada juba tootmist planeerides.
- Kõige olulisemad on peened ja ülipeened osakesed, ohtlikud lenduvad orgaanilised ühendid, kantserogeensed, mutageensed või reproduktiivtoksilised ained, raskmetallid. Need ained võivad tekitada terviseprobleeme.
- Rahvusvaheliselt on Eestile seatud lisaks eelnimetatud ainetele ka SO₂, NO_x, NH₃ vähendamise kohustused.
- Tasumäärade tõstmist põhjendavad Euroopa Terviseagentuuri ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide välja arvatud saasteainete piirkulu hinnangud. Sealt ilmneb, et Eestis kehtivad saastetasude määrad on seni olnud oluliselt madalamad nende avaldatavast tervisemõju rahalisest hinnangust (vahemik 2000-5000 eurot tonni kohta). Ka Euroopa Komisjon on 2014. aasta kevadel teinud ettepaneku tõsta näiteks SO_x ja NO_x saastetasud 1000 euroni tonnist.
- **Keskkonnaministeriumi ettepanek on:**
  - **Ohtlike ainete (SO₂, NO_x, NH₃) tasumäärad kasvavad keskmiselt 15 protsenti aastas kuni 2020;**
  - **Kõige ohtlikumate ainete (ülipeened osakesed ja kantserogeensed ained ja ühendid) tasumäärast jõuavad üleminekuaja järel tasemele 1000 eurot tonni kohta;**
  - **Raskemetallide tasumäärad tõusevad edaspidi 10-15 protsenti aastas. Raskemetallide tasumäärad on ka praegu kõrged.**

Jäätmed

- Jäätmete puhul on eesmärk suurendada taaskasutamist ja vähendada ladestamist. Seepärast kasvab ka taaskasutatavate jäätmete tasumäär kiiremini kui nende jäätmete puhul, mida taaskasutada ei saa või seda veel teha ei osata.
- Põlevkivijäätmete taaskasutusvõimalused vajavad arendamist ning rakendusuringuid. Jäätmekogused on väga suured ning tehnoloogilise protsessi välja töötamine võtab aega. Sel põhjusel peab ettevõtetele andma signaali, et jäätmete ja ladestamine peab pikas perspektiivis vähenema. Tasumäära kasv peab seega võimaldama taaskasutuslahenduste rakendamist lähiaastatel, kuid kasvama kiirenevalt pikemas perspektiivis, et lahendused ka realselt kasutusele võetaks.
- **Keskkonnaministeriumi ettepanek on:**
  - **Tõsta jäätmete tasumäära 5 protsenti aastas.**

Veesaastetasud

- Eestil on fosfori ja lämmastikuga seotud koormuse vähendamise kohustused, mistõttu peab nende saasteainete osas säilima piisav motivatsioon reostuskoormuse kasvu vältimiseks.
- Lisaks keskendumise ohtlikele ainetele, kuna nende mõju keskkonnale on igal juhul oluline, ohtlike aineid ei tohi sattuda põhjavette.

- **Keskkonnaministeriumi ettepanek on: tõsta 5 protsenti fosfori ja lämmastiku tasumääri, 10 protsenti ohtlike ainete tasumääri, 1-3 protsenti heljumi, BHT7 puhul.**

Ehitusmaavarad

- Ehitusmaavarade puhul on keskkonnatasude eesmärk maavara väärtustamine ja valdkonna korrastamine;
- Riigi huviks on ehitusmaavaradega varustatuse tagamine, võttes arvesse nende maavarade nõuetekohast kvaliteeti, optimaalset hinda, minimaalset võimalikku veokaugust ning säästlikku ressursi- ja keskkonnakasutust;
- Keskkonna- ja ressursitasud peavad kaasa aitama sellele, et kaevandamine on säästlik ja keskkonnahoidlik ning kaevandamisega rikutud maa-alad tehakse õigeaegselt korda;
- Kaevandamise keskkonnamõju vähendamiseks tuleb rakendada põhimõtet, et kaevandamisprotsess toimub võimalikult lühikese aja jooksul, kasutatakse ümbruskonda vähe häirivat tehnoloogiat ja kaevandamisega muudetud maa-ala antakse pärast korrastamist võimalikult kiiresti taaskasutusse;
- Kehtivatest lubadest ligi poolte puhul kaevandati aastatel 2012-2013 alla 10 protsenti keskmisest aastamäärast. Viie aasta jooksul ei kaevandatud ühtegi kuupmeetrit viiendikul lubadest;
- Probleemi lahenduseks oleme töötanud välja kaevandamise tasu kaheosalise rakendamise: üks osa tasutakse juba kaevandatud maavara koguse eest ning teine, väiksem osa, makstakse iga-aastaselt maavara reserveerimise, kaevandamisõiguse eest.
- **Keskkonnaministeriumi ettepanek on: ehitusmaavarade tasumäärad tõusevad kuni 6 protsenti ning kaheosalist tasu rakendatakse vaid liiva ja kruusa kaevandamise puhul. Lisaks on ehitusmaavaratootjatel võimalus loa kehtivus peatada.**

2012. aastal laekus keskkonnatasusid kokku 79 mln eurot, millest:

- põlevkivitööstuselt laekus 54,5 mln eurot, mis moodustab 70 protsenti kõigist laekunud tasudest;
- muude maavarade kaevandamise eest maksti 2012. aastal 8,6 mln eurot;
- veemajanduses 4,5 mln eurot vee kasutamise ja vette saasteainete heitmise eest; soojusmajanduses 3,3 mln eurot välisõhku heidetud saasteainete eest;
- jäätmekäitluses 3,1 mln eurot jäätmete ladestamise eest.

Kuhu keskkonnatasude raha läheb?

- Makstud keskkonnatasud lähevad kolme kohta: otse kohalikele omavalitsustele, SA Keskkonnainvesteeringute Keskusesse investeeringuteks ning riigieelarvesse. 2012. aastal kokku 78,8 miljonit eurot.
- Kohalikele omavalitsustele, kus kaevandamine toimub, läheb keskkonnatasude kogulaekumisest ligikaudu 17 protsenti. Raha saavad kohalikud omavalitsused kasutada oma äranägemise järgi keskkonnakahju heastamiseks ja elukvaliteedi tõstmiseks. 2012. aastal laekus kohalikele omavalitsustele 20 miljonit eurot.
- KIKist suunatakse suur osa keskkonnatasusid (2012. aastal nt 35,7 mln eurot) tagasi keskkonnakaitsesse. Kõige enam on aastatel 2011-2013 rohkem kui 58 miljoni euroga toetatud veevaldkonda, et Eesti veetaristu oleks kaasaegne ja tõhus.
- Ülejäänud summa – 2012. aastal ligi 23 mln eurot - laekub otse riigieelarvesse, riigieelarvest tehtavate kulude katteks.